નાડલાઇ ગામના લેખો.

ગોડવાડ પ્રાંતમાં આવેલા દેસુરી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર દેસુરીથી વાયવ્ય કોણમાં ૮ માઇલ દૂર નાડલાઇ નામનું એક સાધારણ ગામ આવેલું છે. એ સ્થાન ગોડવાડ પ્રાંતના પાંચ મુખ્ય જૈન તીર્થોમાંનું એક છે. સમયસુંદરજી રચિત તીર્થમાળા સ્તવનમાં 'શ્રીનાડોલાઇ જાદવો' આવા વાકય દ્વારા એ તીર્થનું નામ ગણાવ્યું છે. અને ત્યાં 'જાદવ' એટલે ૨૨ મા તીર્થંકર નેમિનાથનું ધામ જણાવ્યું છે. આ ગામમાં બધાં મળીને ૧૧ જૈનમંદિરો છે. જેમાં ૯ ગામની અંદર છે અને ૨ બે પર્વતો ઉપર છે. આ પર્વતોને લોકો શત્રુંજય અને ગિરનારના નામે ઓળખે છે. પં. શિવવિજયજીના શિષ્ય શીલવિજયજી સ્વરચિત 'તીર્થમાલા' માં આ સ્થળે નવ મંદિર હોવાનું જણાવે છે. જેમ કે—

નડુલાઇ નવ મંદર સાર શ્રી સુપાસ પ્રભુ નેમકુમાર.

જુના લેખોમાં આ ગામના નડડૂલડાગિકા, નદકુલવતી, નડડૂલાઇ,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

વિગેરે જુદાં જુદાં નામો આપેલાં મળી આવે છે. 'વલ્લભપુર' એવું નામ પણ આનું આપવામાં આવેલું કહેવાય છે*.

ગામના દરવાજાની પાસે એક મંદિર આવેલું છે જે આદિનાથના નામે પ્રસિદ્ધ છે. આ મંદિર ઘણું જુનું જણાય છે અને લોકોમાં તેના વિષે અનેક ચમત્કારી વાતો કહેવાય છે જે આગળના એક લેખના અવલોકનમાં આપીશું. નંબર ૩૩૧ થી ૩૪૪ સુધીના લેખો, આજ ગામનાં જુદાં જુદાં મંદિરોમાં રહેલા છે અને તેમાંના, પ્રથમ પાંચ, એપિગ્રાફીઆ ઇન્ડિકાના ઉક્ત ભાગમાં શ્રીયુત ભાંડારકરે છપાવેલા છે અને બાકીના, (૩૩૬ મો લેખ છોડીને) તેમની હસ્તલિખિત નકલો ઉપરથી પ્રથમ જ અત્રે છપાવવામાં આવ્યા છે. તે છપાયલા લેખોનું વિવરણ પણ, સેવાડિના લેખો પ્રમાણે તેમના (ભાંડારકરના) જ શબ્દોમાં (અનુવાદ રૂપે) અત્રે આપવામાં આવે છે.

(૩૩૧)

આ લેખ, નાડલાઈના આદિનાથના મંદિરમાંથી મળી આવેલો છે. હાલમાં એ મંદિર આદિનાથનું કહેવાય છે પરંતુ બીજા લેખો ઉપરથી એમ જણાય છે કે પહેલાં તે મહાવીરનું મંદિર હતું. આજ મંદિરમાં આવેલા સભામંડપમાંના બે સ્તંભો ઉપર રહેલા ચોકઠામાં આ લેખ કોતરેલો છે. આ લેખની પંક્તિઓ સમાંતર આવેલી છે પણ ચોકઠાની બાજુઓથી વાંકી વળેલી છે અને પ્રથમ પંક્તિના કેટલાક છેલ્લા શબ્દો ચોકઠાની કોરની બહાર જવાને લીધે કપાઇ ગયા છે. આ ઉપરથી એમ સૂચિત થાય છે કે આ લેખની મિતિ પછી, આ સભામંડપ ફરીથી સમરાવવામાં આવ્યો હશે અને તેથી આ ચોકઠું સુવ્યવસ્થિત રીતે રહી શક્યું નથી. લેખની બધી પંક્તિઓ છ છે અને તેમણે ૧' ૫½" પહોળાઈ તથા ૪½" લંબાઇ જેટલી જગ્યા રોકી છે.

*જુઓ, ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ, ભાગ બીજો, ૩૩માં પૃષ્ઠ ઉપર આપેલી નોટ.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

લેખને કોતર્યા પહેલાં પત્થરને બરાબર સાફ કરેલો જણાતો નથી અને અક્ષરો પણ કાળજીપૂર્વક કોતરવામાં આવ્યા નથી. લેખની લિપિ નાગરી છે. સંસ્કૃત હસ્તલેખોમાં જેમ માલૂમ પડે છે તેમ આમાં પણ य ને प ના જેવો લખેલો છે. વળી બીજી પંક્તિમાં આવેલા ' नदूल डागिका ' શબ્દમાંના ड નું રૂપ ધ્યાન ખેંચે તેવું છે, અને તે નં ૩ માં જોયું તેવુંજ છે. અંતના એક પદ્ય (જેનું છંદ બરાબર નથી) શિવાય આખો લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં લખેલો છે. આખા લેખમાં એક ઠેકાણે (પંકિત-૫) ब ના બદલે व કરેલો છે (व्रहम) અને અંત્ય વ્યંજનમાં उ ઉમેરેલો છે, (પંક્તિ-૫ માં यद् ના બદલે यदु) ગોડવાડમાં મળી આવતા ગુહીલોત રાજાઓના તામ્રપત્ર ઉપરના લેખોમાં આ પ્રમાણે જ કેટલાક શબ્દો મ્હેં જોયા છે. ત્રીજી પંકિતમાં આવેલા ' પલ ' અને ' પલિકા ' શબ્દોનો અર્થ ' પ્રવાહી પદાર્થો માપવાનું એક જાતનું માપ ' એવો થાય છે. આ સંબંધી વિશેષ માહિતી Baruni Indica Vol. I P. 164 માંથી મળી આવશે. આ લેખમાં ટુંકા શબ્દો નીચે પ્રમાણે છેઃ-भं. (પંકિત ૩) रा. ને वि. (પંકિત ૪) ઓસવાલની એક જાતના નામ તરીકે भं. નો અર્થ ભંડારી થાય છે. रा. એટલે राउत જે राजपुत्रनो અપભ્રંશ છે અને રાજપુત જાગીરદારોનું એક નામ ' રાવત ' અને આ ' રાઉત ' બંને એકજ છે. वि० નું પૂર્ણરૂપ શું છે તે સમજાતું નથી. ત્રીજી પંકિતમાં ' ઘાણુક ' શબ્દ વપરાયો છે. જેનો અર્થ ' ઘાણી ' (ઘાંચીની ઘાણી) થાય છે. આ શબ્દ લેખોમાં ઘણીવાર દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

આ લેખની મિતિ સંવત ૧૧૮૯ માઘ સુદી ૫ છે. અને ચાહમાન વંશના મહારાજાધિરાજ રાયપાલના પુત્રો રૂદ્રપાલ અને અમૃતપાલ તથા તેમની માતા માનલદેવીની, આ મંદિરમાં આપેલી ભેટનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. દરેક ઘાણીમાંથી રાજાને મળતી અમુક પલિકાઓમાંથી બે પલિકાની આ ભેટ કરી હતી અને તે નડુલડાગિકા (નાડલાઇ) ના તથા બહારના જૈન જતીઓ માટે આપવામાં આવી હતી. આ ભેટમાં નીચે પ્રમાણે સાક્ષિઓ કરવામાં આવ્યા હતા.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

સમસ્તગ્રામિણોનો મુખ્ય ભં૦ નાગસિવ, રા. ત્તિમટા, વિ. સિરિયા, વણિક પોસરિ અને લક્ષ્મણ. એમ જણાય છે કે આ ગામના પંચો હતા.

(૩૩૨)

આ લેખ નાડલાઈના નેમિનાથના દેવાલયમાંથી મળી આવ્યો છે. ત્યાંના લોકો આ નેમિનાથને ' જાદવજી ' ના નામે ઓળખે છે. આ મંદિર ગામથી અગ્નિકોણમાં આવેલી એક ટેકરી ઉપર છે. તેમાં, ૯ ૫/૪" પહોળા તથા ૧'-૧૧ ૩/૪" લાંબા શિલાપટ્ટ ઉપર ૨૬ પંક્તિમાં આ લેખ કોતરેલો છે. લેખની લિપિ નાગરી અને ભાષા સંસ્કૃત છે. માત્ર એકજ બાબત ધ્યાન આપવા લાયક છે અને તે ' मतुदत्तम् ' (પંક્તિ ૨૨) વાક્ય છે. વિરલ અથવા અજ્ઞાત શબ્દો નીચે પ્રમાણે છેઃ— ' मोक्तारि ' (પંક્તિ—૯) शेक (પંક્તિ ૧૧) आभाव्य (પંક્તિ ૧૨) ' ભોકતારિ 'નો શો અર્થ હશે તે સૂચિત થતો નથી. ' શેક ' નો અર્થ સંસ્કૃત ' શિકય ' થાય છે (જેનો અર્થ—એક વાંસની લાકડીના બે છેડાથી લટકાવેલા દોરડાના ગાળા, અને તેમાં ભરેલો બોજો પણ થાય) મ્હારા મત પ્રમાણે ' આભાવ્ય ' નો અર્થ ' આવક ' થાય છે. આ શબ્દ વિ. સં. ૧૨૦૨ ના માંગરોળના લેખમાંના બે ત્રણ વાકયોમાં વપરાએલો છે. વળી ભિન્નમાલના લેખ નં. ૧૨ ને ૧૫ માં પણ આ શબ્દ નજરે પડે છે. તેમજ પંક્તિ ૮ તથા ૨૧ માં આવેલો राउत શબ્દ ધ્યાન ખેંચે તેવો છે. તે ખરેખર ' રાજપુત્ર ' શબ્દનો અપભ્રંશ છે, અને તેનો અર્થ રાજપુત થાય છે; પણ અહિંઆં તે શબ્દ ' જાગીરદાર ' ના અર્થમાં વપરાએલો છે.

આ લેખની શરૂઆતમાં સર્વજ્ઞ નેમિનાથની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે. તેની મિતિ વિ. સં. ૧૧૯૫ આશ્વિનવદિ ૧૫ સોમવાર છે. તે વખતે મહારાજાધિરાજ રાયપાલદેવ નદુલડાગિકાનો સ્વામી હતો એમ ઉલ્લેખ છે. આગળ તેમાં જણાવેલું છે કે—શ્રી નેમિનાથના ધુપ, દીપ, નૈવેદ્ય, પુષ્પ અને પૂજા વિગેરે માટે રાઉત ઉધરણ (ગુહીલ વંશના) ના પુત્ર ઠક્કુર રાજદેવે પોતાના પુણ્યાર્થે નાડલાઇથી આગર

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

નાડલાઈ જતા બલદોના બોજા ઉપરના કરનો વિસમો ભાગ ભેટ તરીકે આપ્યો. પછી ભવિષ્યમાં થનારા રાજાઓને આ ભેટ ચાલુ રાખવા માટે વિનંતી કરવામાં આવી છે. પછી લેખકનું નામ જે. પાસિલ છે તે આપેલું છે. તેના બાદ રાજદેવના હસ્તાક્ષર આવે છે. અહિં તેને રાઉત કહેલો છે. પછી જોશી દુદુપાના પુત્ર ગુગીની સાક્ષી છે. છેલ્લી ત્રણ પંકિતઓ સ્પષ્ટ સમજાય તેવી નથી.

(૩૩૩)

આ લેખ નાડલાઇમાં અદિનાથના દેવાલયમાંથી મળી આવેલો છે. જે ચોકઠા ઉપર પ્રથમનો લેખ કોતરેલો છે તેની સામેની બાજુએ આ લેખ આવેલો છે. લેખ ૬ પંકિતમાં લખેલો હોઇ ૧'૯" પહોળો તથા ૪½" લાંબો છે. જ્યારે મ્હેં પ્રથમ આ લેખ જોયો ત્યારે ત્હેમાં પ્લાસ્તર ભરવામાં આવેલું હતું પછી અમારા વાંચવા માટે આ પ્લાસ્તરને દૂર કરવાની જરૂર પડી હતી ! લેખની લિપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે. છેલી કડી પદ્યમાં છે પરંતુ તેનું ત્રીજું ચરણ નિયમ રહિત છે. બાકીનો બધો ભાગ ગદ્યરૂપે છે. તેમાં यद ને બદલે जतु વાપરેલો છે ત્રીજી પંકિતમાં वल અને प्ली એવા વિચિત્ર શબ્દો આવેલા છે वल એ पलने બદલે ભૂલથી વાપરેલું લાગે છે અને प्ली એ पलिका નું ટુંકું રૂપ છે. બીજી પંકિતમાં पाइला શબ્દ વાપરેલો છે જેનો અર્થ એક જાતનું વજન થાય છે. નં. ૧૧ ના લેખમાં આ શબ્દ વપરાએલો છે. ચાલુક્યવંશના રાજા કર્ણદેવની સૂનકભેટમાં નીચે પ્રમાણે શબ્દો છે:- पाइला १२ वहंति हल ४ इति हल चतुष्टय भूमि-અહિં પણ તે શબ્દનો એજ અર્થ થાય છે. લોકોને પૂછપરછ કરતાં મ્હને નીચે પ્રમાણે અર્થો મળ્યા છે:-

૪ પાઇલા=૧ પાયલી

૫ પાયલી=૧ માણા

૪ માણા=૧ સેઇ

૨ સેઇ=૧ મણ

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

'વિંશોપક' શબ્દ ધ્યાન ખેંચે તેવો છે. આ શબ્દ બીજા લેખોમાં પણ આવેલો છે. તે એક શિકો છે જેની કિંમત તે વખતમાં ચાલતા એક રૂપીઆના વીસમા ભાગ જેટલી થાય છે.

આ લેખની મિતિ વિ. સં. ૧૨૦૦ જ્યેષ્ઠ સુદિ ૫ ગુરૂવાર છે. તે વખતે મહારાજાધિરાજ રાયપાલદેવ રાજ્ય કરતો હતો. એમ જણાય છે કે, રાઉત રાજદેવ પોતાની માતાના માટે કરેલા રથયાત્રાના ઉત્સવમાં ત્યાં આવ્યો હતો, ત્યારે તેણે મહાજનો, ગ્રામલોકો અને પ્રાંતના લોકોની સમક્ષ, પોતાને મળતી પાઈલાની કિંમતમાંથી એક વિંશોપકના શિક્કાની તથા દરેક ઘાણીમાંથી મળતી તેલની પળમાંથી બે પલિકાની ભેટ કરી હતી.

(૩૩૪)

ઉપરનો લેખ જે ચોકઠા ઉપર કોતરેલો છે તેનાજ ઉપર આ લેખ પણ આવેલો છે. તે પાંચ પંક્તિઓમાં લખેલો છે અને ૧'૮$\frac{1}{8}$" પહોળો તથા ૪$\frac{1}{2}$" લાંબો છે. લિપિ નાગરી છે. અંતમાંની આશિર્વાદવાળી કડી શિવાય બાકીનો બધો ભાગ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે. ધ્યાનમાં લેવા લાયક બાબત આ છે કે, ર્ ની પછીનું વ્યંજન બેવડું કર્યું છે અને પાંચમી પંક્તિમાં यत् ને બધલે जतु શબ્દ વાપરેલો છે. અજ્ઞાત અથવા વિરલ શબ્દોમાં એક 'દેશી' શબ્દ છે જે ત્રીજી લીટીમાં છે. તથા 'કિરાડઉઆ' અને 'ગાડ' એવા બે શબ્દો ચોથી પંક્તિમાં છે 'ગાડ' નો અર્થ ગાડું થાય છે. અને મ્હને ખબર મળી તે પ્રમાણે કહું છું કે, 'કિરાડઉઆ' એટલે 'કિરાડવા' અગર 'કિરાણા' છે જેનો અર્થ ગુંદર, લવિંગ, કાલીમરી, પીપર વિગેરે કરીયાણું થાય છે. 'દેશી' શબ્દનો અર્થ સુસ્પષ્ઠ નથી. તેનો 'મંડળ' એવો અર્થ હું કરવા લલચાઉં છું અને પ્રતિહાર ભોજદેવના પેહેલા લેખમાં તથા ચાહમાન વિગ્રહરાજના હર્ષલેખોમાં એજ અર્થમાં તે વપરાએલો છે. આ અર્થ અહિં સારી રીતે બંધ બેસતો છે. આ મંદિરના એક બીજા લેખમાં પણ આ શબ્દ, આજ અર્થમાં વાપરેલો છે. બીજો શબ્દ 'લગમાન' છે જેનો અર્થ–કર (લાગ)નું પ્રમાણ (માન) થાય છે.

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

લેખના પ્રારંભમાં ' સંવત્ ૧૨૦૨ આસો વદિ ૫ શુક્રવાર ' ની મિતિ આપેલી છે. તે વખતે રાયપાલદેવ મહારાજાધિરાજ હતો અને રાઉત રાજદેવ નડ્ડુલડાગિકા (નાડલાઈ)નો ઠાકુર હતો આ લેખનો હેતુ એવો છે કે અભિનવપુરી, બદારી અને નાડલાઇના વણજારકો (વણજારા)ની ' દેશી ' ની સમક્ષમાં રાજદેવે મહાવીરના દેવાલયના પૂજારી અને યતિઓના માટે બળદો ઉપર ભરીને લઈ જતા દરેક વીસ પાઇલા ઉપર બે રૂપીઆ તથા ' કિરાણા ' થી ભરેલા દરેક ગાડા ઉપર એક રૂપીઓ એમ બક્ષીસ આપી. ' બદારી ' કદાચ નાડલાઈની ઉત્તરમાં આઠ માઈલે આવેલું બોરલી હોઇ શકે. અભિનવપુરીની નિશાની મળી શકી નથી.

(૩૩૫)

આ લેખ, નાડલાઈથી અગ્નિકોણમાં આવેલી ટેકરી ઉપરના નેમિનાથ ઉર્ફે ' જાદવાજી 'ના દેવાલયમાં એક સ્તંભ ઉપર કોતરેલો છે. લેખની એકંદર ૧૬ પંક્તિઓ છે, અને તેની પહોળાઇ ૮" અને લંબાઇ ૧'૨" છે. તે નાગરિલિપિમાં લખેલો હોઇ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે. ધ્યાનમાં લેવા લાયક બાબત એ છે કે-દરેક પંક્તિનો આરંભ ઉભી બે રેખાઓથી અંકિત છે. વિશેષમાં ર્ ની પછી આવેલા વ્યંજનો બેવડાએલાં છે. તથા બે વખત દ્ ના બદલે द વાપરેલો છે, જેમ કે, श्रीमद्ना બદલે श्रीमद (પંક્તિ ૭) અને जगद्ना બદલે जगद (પંક્તિ ૧૫).

પ્રારંભમાં મિતિ આપી છે તે નીચે પ્રમાણેઃ—વિ. સં. ૧૪૪૩ ના કાર્તિક વદિ ૧૪ ને શુક્રવાર. તેની આગળ એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે, ચાહમાનવંશના મહારાજાધિરાજ વણુવીર દેવના પુત્ર રાજા રણવીરદેવના રાજ્યમાં આ લેખ કરવામાં આવ્યો છે. બૃહદ્ગચ્છના આચાર્ય માનતુંગસૂરિની વંશપરંપરામાં થએલા ધર્મચંદ્રસૂરિના શિષ્ય વિનયચંદ્રસૂરિએ યદુવંશવિભૂષણ શ્રીનેમિનાથના આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

આ લેખ, પૂર્વોકત આદિનાથના મંદિરના રંગમંડપમાં ડાબી બાજુએ આવેલી ભીંતમાં એક થાંભલો છે તેના ઉપર કોતરેલો છે. આ લેખ ૯ ઇંચ પહોળી અને ૪ ફુટ ૮ ઇંચ લાંબી જેટલી જગ્યામાં લખાએલો છે. એની એકંદર ૫૬ પંકિતઓ છે. લેખના મથાળે બે પાદ–આકૃતિઓ (પગલાં) કાઢેલી છે.

આ લેખમાં, મેવાડના રાજાઓની વંશાવલી આપેલી છે તેથી તેની ઉપયોગિતા જરા વધારે માનવામાં આવી છે, અને એજ કારણથી તે અત્યાર સુધીમાં ઘણાંક પુસ્તકો–રીપોર્ટો વિગેરેમાં છપાઈ યથેષ્ટ પ્રસિદ્ધિ પામી ચુકયો છે. લેખનો સાર–અર્થ આ પ્રમાણે છેઃ—

પ્રારંભમાં, યશોભદ્ર નામના આચાર્યના ચરણકમલને નમસ્કાર કરવામાં આવ્યો છે. પછી લેખની મિતિ આપી છે. જે ' સંવત્ ૧૫૯૭ ના વૈશાખ માસ, શુકલપક્ષ ૬ સોમવાર અને પુનર્વસુ નક્ષત્ર ' વાળી છે.

મિતિ પછી સંડેરક ગચ્છની આચાર્યપરંપરા આપવામાં આવી છે. તેમાં, પ્રથમ યશોભદ્ર નામના એક મહાપ્રતાપી આચાર્ય થઈ ગયા હતા, તેમનું પ્રશંસાત્મક વર્ણન છે. જણાવવામાં આવ્યું છે કે, તે આચાર્ય આ કલિકાલમાં સાક્ષાત્ ગૌતમગણધરનાજ બીજા અવતાર રૂપે હતા. બધી લબ્ધિઓના ધારક અને યુગપ્રધાન હતા. તેમણે અનેક વાદિઓને વાદમાં જીત્યા હતા. ઘણાક રાજાઓ તેમના ચરણમાં પોતાનું મસ્તક નમાવતા હતા. ષંડેરકગચ્છના નાયક હતા. તેમની માતાનું નામ સુભદ્રા અને પિતાનું નામ યશોવીર હતું. તે યશોભદ્રસૂરિના શિષ્ય શાલિસૂરિ નામે આચાર્ય થયા. તેઓ ચાહુમાનવંશના હતા અને બદરી દેવીના પ્રસાદથી તેઓ સૂરિપદ પામ્યા હતા. એ શાલિસૂરિના શિષ્ય સુમતિસૂરિ; તેમના શિષ્ય શાંતિસૂરિ, તેમના ઇશ્વરસૂરિ, આવી રીતે અનેક આચાર્યો થયા. તેમાં ફરી એક શાલિસૂરિ થયા અને તેમના શિષ્ય સુમતિસૂરિ અને તેમના પુનઃ શાંતિસૂરિ થયા કે જેમના સમયમાં આ લેખ કોતરવામાં આવ્યો.

૨૯

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

અહીંથી પછી મેવાડના રાજવંશની નામાવલી આપવામાં આવી છે. તેમાં પ્રથમ જણાવ્યું છે કે, શ્રીમેદપાટ (મેવાડ) દેશમાં, સૂર્યવંશીય મહારાજા શિલાદિત્યના વંશમાં પૂર્વે ગુહિદત્ત, રાઉલ, બપ્પ અને ખુમ્માણ નામના મ્હોટા રાજાઓ થઇ ગયા. તેમના વંશમાં પાછળથી રાણા હમીર, ખેતસીહ, લષમસીહ અને મોકલ થયા. મોકલ પછી રાણો કુંભકર્ણ થયો અને તેનો પુત્ર રાયમલ્લ થયો. આ રાયમલ્લ તે વખતે રાજ્ય કરતો હતો અને પુત્ર પૃથ્વીરાજ યુવરાજ પદ ભોગવતો હતો.

આના પછી લખવામાં આવ્યું છે કે—ઉકેશવંશ (ઓસવાલ જ્ઞાતિ) ના ભંડારી ગોત્રવાળા, રાઉલ લાખણના પુત્ર મંત્રી દૂદાના વંશમાં થએલા મયૂર નામના સેઠનો સાહૂલ નામે પુત્ર થયો. તેને સીહા અને સમદા નામના બે પુત્રો થયા. તેમણે, ઉપર જણાવેલા યુવરાજ પૃથ્વીરાજની આજ્ઞાથી કર્મસી, ધારા, લાખા આદિ પોતાના કૌટુંબિક બંધુઓની સાથે, નંદકુલવતી પુરી (નાડલાઇ) માં, સંવત્ ૯૬૪ ની સાલમાં યશોભદ્ર સૂરિએ મંત્રશક્તિદ્વારા લાવેલી અને પાછળથી, મં. સાયરે કરાવેલા દેવકુલિકાઆદિના ઉદ્ધારના લીધે તેના જ નામે પ્રસિદ્ધિ પામેલી ' સાયરવસતિ ' માં, આદિનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમા સ્થાપન કરી. તેની પ્રતિષ્ઠા, ઉપર જણાવેલા શાંતિસૂરિના શિષ્ય ઇશ્વરસૂરિએ–કે જેમનું બીજું નામ દેવસુંદર પણ હતું—કરી.

છેવટે જણાવ્યું છે કે—આ લઘુ પ્રશસ્તિ પણ એ ઇશ્વરસૂરિએજ લખી છે અને સૂત્રધાર સોમાએ કોતરી છે.

આ લેખમાં જણાવેલા ષંડેરકગચ્છના આચાર્ય યશોભદ્રસૂરિના સંબંધમાં વિશેષ જાણવાની જિજ્ઞાસાવાળાએ વિજયધર્મસૂરિના નામે પ્રસિદ્ધ થએલ ' ઐતિહાસિક રાસસંગ્રહ ' ભાગ ૨ જો, જોવો.

(૩૩૭)

આ લેખ, એજ મંદિરમાં મૂલ–નાયક તરીકે વિરાજિત આદિનાથની પ્રતિમા ઉપર લખેલો છે. મિતિ, સં૦ ૧૬૭૪ ના મ્હાઘ વદિ ૧, ગુરૂવાર,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ની છે. ઓસવાલ જ્ઞાતિના ભંડારી ગોત્રવાળા સાયર સેઠના વંશમાં થએલા સંકર આદિ પુરૂષોએ, આ આદિનાથની પ્રતિમા કરાવી છે અને તપાગચ્છીય આચાર્ય વિજયદેવસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. એટલી હકીકત છે.

(૩૩૮-૩૯)

આ બંને નંબરો નીચે જે ન્હાના ન્હાના લેખો કે વાકયો આપેલાં છે, તે એજ મંદિરની આજુ બાજુ આવેલી દેવકુલિકાઓ ઉપર કોતરેલા છે. આ લેખો કે વાકયોમાં જણાવેલું છે કે-સં. ૧૫૬૮-૬૯ અને ૭૧ ના વર્ષોમાં તપાગચ્છની કુતબપુરા શાખાવાળા આચાર્ય ઇન્દ્રનંદિસૂરિ તથા તેમના શિષ્ય સૌભાગ્યનંદિસૂરિ અને પ્રમોદસુન્દરના ઉપદેશથી, ગુજરાતના, પાટણ, ચંપકદુર્ગ (ચાંપાનેર), વીરમગામ, મુંજિગપુર (મુંજપુર), સમી અને મહમદાબાદના સંઘોએ અમુક અમુક દેવકુલિકાઓનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો, તથા નવી કરાવી.

(૩૪૦)

નાડલાઈની પૂર્વ બાજુએ જે ટેકરી આવેલી છે તેના મૂળમાં, ગામની પાસેજ એક સુપાર્શ્વનાથનું મંદિર છે. તેના સભામંડપમાં મુનિસુવ્રત તીર્થંકરની એક પ્રતિમા સ્થાપિત છે તેના ઉપર, આ નં. ૩૪૦ વાળો લેખ કોતરેલો છે. લેખની ૪ લાઇનો છે અને તેમાં જણાવેલી હકીકત એટલીજ છે કે-મહારાજાધિરાજ અભયરાજ * ના રાજ્યમાં. સં. ૧૭૨૧ ની સાલમાં, પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) જ્ઞાતિના અને નાડલાઈના રહેવાસી સા૦ નાથાકે આ મુનિસુવ્રત તીર્થંકરનું બિંબ કરાવ્યું અને તેની પ્રતિષ્ઠા ભટ્ટારક વિજય [પ્રભ ?] સૂરિએ કરી.

(૩૪૧)

આ નાડલાઇ ગામની પૂર્વે એક જુના કિલ્લાનાં ખંડેરો પડયાં

* શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરના મતે આ અભયરાજ તે મેડતીયો અભરાજ છે જે નાડલાઇનો જાગીરદાર હતો.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

છે. આ કિલ્લો નાનિગરા ચોહાણોએ બંધાવ્યો હતો એમ સંભળાય છે. આ કિલ્લાની ટેકરીને લોકો જેકલ કહે છે અને ત્યાંનો જૈન સમુદાય શત્રુંજય પર્વત જેટલીજ તેને તીર્થભૂત માને છે. આ કિલ્લાની અંદરજ એક આદિનાથનું મ્હોટું મંદિર છે અને તેમાં મૂલનાયક તરીકે વિરાજમાન પ્રતિમા ઉપર આ નં. ૩૪૧ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છેઃ—

સં. ૧૬૮૬ ના વર્ષમાં, મહારાણા જગતસિંહજીના રાજ્યમાં, તપાગચ્છીય શ્રીવિજયદેવસૂરિના ઉપદેશથી નાડલાઈના જૈન સંઘે, જેખલ પર્વત ઉપર આવેલા જીર્ણ મંદિર, કે જે પૂર્વે સંપ્રતિ રાજાએ બંધાવ્યું હતું, તેનો પુનરૂદ્ધાર કર્યો અને તેમાં ફરી આદિનાથની નવીન પ્રતિમા સ્થાપિત કરી. તેની પ્રતિષ્ઠા ઉક્ત વિજયદેવસૂરિએ જ, પોતાના વિજયપ્રભસૂરિ આદિ શિષ્ય પરિવાર સાથે રહીને, કરી છે.

(૩૪૨)

નાડલાઇ ગામની બહાર આવેલા પૂર્વોક્ત આદિનાથના મંદિરમાંના સભામંડપમાં, જ્યાં આગળ ૩૩૩–૪ નંબરના લેખો આવેલા છે ત્યાંજ, આ લેખ પણ કોતરેલો છે. લેખની ૬ પંક્તિઓ છે અને મિતિ સંવત્ ૧૨૦૦ ના કાર્તિક વદિ ૭ રવિવાર, ની છે. લેખમાંની હકીકત પણ ૩૩૩ નં. વાળા લેખના જેવી જ છે. અર્થાત્ મહારાજાધિરાજ રાયપાલદેવના રાજ્યમાં, તેના જાગીરદાર ઠાકુર રાજદેવની સમક્ષ નાડલાઇના સમસ્ત મહાજનોએ મળીને દેવ શ્રીમહાવીરના મંદિર માટે, ઘી, તેલ, લવણ, ધાન્ય, કપાસ, લોહ, ગોળ, ખાંડ, હીંગ, મંજીઠ આદિ વ્યાપારની દરેક ચીજમાંથી અમુક પ્રમાણ ભેટ આપવું એવું ઠરાવ્યું છે.

(૩૪૩)

આ લેખ પણ, એ જ જગ્યાએ કોતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૧૮૭ ના ફાલ્ગુન સુદિ ૧૪ ગુરૂવાર, ની છે. એમાં જણાવ્યું છે કે–ષંડેરક ગચ્છના દેશી ચૈત્યમાં સ્થિત શ્રીમહાવીરદેવની પૂજાર્થે, મોરકરા ગામની

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

દરેક ઘાણીમાંથી નિકલતા તેલનો ૧/૨ ભાગ, ચાહુમાણ (ચોહાણ) પાપયશના પુત્ર વિંશરાકે બક્ષીસ તરીકે આપ્યો છે. ઇત્યાદિ.

(૩૪૪)

આ લેખ, એજ મંદિરના રંગમંડપમાં પેસતાં ડાબા હાથ તરફ કોતરેલો દૃષ્ટિએ પડે છે.

તપાગચ્છના યતિ માણિક્યવિજયના શિષ્ય જિતવિજયના શિષ્ય કુશલવિજયના ઉપદેશથી, સં. ૧૭૬૫ ના વૈશાખ માસમાં, ઉકેશ જ્ઞાતિના વોહરાગોત્રવાળા સાહ. ઠાકરસીના પુત્ર લાલાએ, સોનાનો કળશ કરાવ્યો તથા સતરભેદી પૂજા ભણાવી વિગેરે હકીકત છે.

આ આદિનાથના મંદિર વિષયમાં, એ પ્રદેશમાં એક ચમત્કારિક દંતકથા ચાલે છે. એ દંતકથા, આર્કિઑલૉજીકલના વેસ્ટર્ન સર્કલના સન ૧૯૦૫-૦૬ ના પ્રોગ્રેસ રિપોર્ટમાં, શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરે પણ નોંધેલી છે તેથી વાચકોના જ્ઞાનની ખાતર, ઉક્ત રિપોર્ટમાંથી તેટલો ભાગ અત્ર આપવામાં આવે છે. એ ઉપર જણાવેલા આદિનાથના મંદિરની થોડેક છેટે બ્રાહ્મણોનું એક તપેશ્વર મહાદેવના નામે મંદિર છે, તે મંદિર અને આ આદિનાથના મંદિરનો દંતકથામાં પરસ્પર સંબંધ કહેવાય છે તેથી તે બંને મંદિરોની નોંધ એક સાથે જ લેતાં શ્રીયુત ભાંડારકર લખે છે કે—

" તપેશ્વર અને આદીશ્વરનાં બે દેવાલયો વિષે કહેતાં જણાવવું જોઇએ કે, તપેશ્વરનું દેવાલય બ્રાહ્મણી છે. તે પૂર્વાભિમુખ છે. તેમાં મધ્યભાગમાં મુખ્ય મંદિર છે અને તેની આજુ બાજુ ગોળ ફરતો પ્રદક્ષિણા માર્ગ છે. મંદિરને મંડપ અને કમાનો છે. મંડપની આસપાસ બીજી દેવકુલિકાઓ બાંધેલી છે. આ દેવકુલિકાઓમાંથી ઉત્તર દક્ષિણ બાજુની દેવકુલિકાઓમાં સૂર્ય અને ગણપતિની મૂર્તિઓ છે.

બીજું દેવાલય આદીશ્વરનું—જૈન દેવાલય છે. આ બે દેવાલયો વિષે દંતકથા ચાલે છે કે—એક વખતે એક જૈન યતિ શૈવ ગોસાંઇની

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

વચ્ચે મંત્ર પ્રયોગમાં પરસ્પરની કુશળતા વિષે વાદ–વિવાદ થયો. તેઓએ પોતાની શક્તિ દેખાડવા માટે, દક્ષિણ મારવાડના મલ્લાણીના ખેડમાંથી બંને જણાએ પોતપોતાના મતના આ મંદિરો, મંત્ર બલથી આકાશમાં ઉડાડયાં અને એવી પ્રતિજ્ઞા કરી કે સૂર્યોદય પહેલાં નાડલાઇ પહોંચીને તેની ટેકરી ઉપર, જે પ્રથમ પોતાનું મંદિર સ્થાપન કરશે, તેની જીત થએલી ગણાશે. બંને જણાએ ત્યાંથી મંદિરો એક સાથે ઉડાડયાં પરંતુ શૈવ ગોસાંઇ, જૈન યતિની આગળ નિકળ્યો અને નાડ-લાઇની ટેકરી પાસે આવી ઉપર ચઢવા જતો હતો તેટલામાં જૈન યતિએ મંત્રવિદ્યાથી કુકડાનો અવાજ કર્યો. તેથી ગોસાંઈ વિચારમાં પડયો અને સૂર્યોદય થયો કે શું તે જોવા મંડયો એટલામાં જૈન યતિનું મંદિર પણ તેની બરાબર આવી પહોંચ્યું અને સૂર્યોદય થઇ જવાના લીધે બંને જણાએ ટેકરીની નીચે જ પોત પોતાના મંદિરો સ્થાપન કર્યાં. આ દંતકથાને લગતી એક કડી પણ ત્યાંના લોકો વારંવાર બોલ્યાં કરે છે તે આ પ્રમાણે—

संवत दश दहोत्तरो वदिया चोरासी वाद ।
खेडनगर थी लाविया नाडलाई प्रासाद ॥ ”

આ દંતકથામાં જણાવેલી જૈન યતિ સંબંધી હકીકત તે ષંડેરક ગચ્છના યશોભદ્રસૂરિને ઉદ્દેશીને છે. ‘ સોહમકુલરત્નપટ્ટાવલિ ’ નો લેખક પણ આ હકીકતનું સૂચન કરે છે અને તેણે પણ આ કડી આપેલી છે. પરંતુ તેની આપેલી કડીમાં ઉત્તરાર્દ્ધ, આ કડી કરતાં જુદો છે. તે લખે છે કે—

वल्लभीपुरथी आणियो ऋषभदेव प्रासाद ।

પરંતુ, યશોભદ્રસૂરિના રાસ લખનાર કવિ લાવણ્યવિજય આ હકીકત આપતા નથી જ્યારે તેમના ચમત્કારોની બીજી ઘણી હકીકતો આપે છે. તથાપી લાવણ્યસમયના સમયમાં એ માન્યતા તો અવશ્ય પ્રચલિત હતી કે, આ મંદિર યશોભદ્રસૂરિ પોતાની મંત્રશક્તિથી બીજે ઠેકાણેથી ઉપાડીને લાવ્યા હતા; કારણ કે, ઉપર ૩૩૬ નંબરવાળા

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

લેખમાં, જે સં. ૧૫૯૭ માં લખવામાં આવ્યો છે, સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે કે, સં. ૯૬૪ માં, આ મંદિર શ્રીયશોભદ્રસૂરિ મંત્રશકિતથી અહિં લાવ્યા હતા.

આ દંતકથા કે માન્યતાની સાથે આજે આપણને કાંઈ સંબંધ નથી. આપણે તો આટલું કહી શકીએ કે વિક્રમના બારમા સૈકાથી તો આ મંદિર વિદ્યમાન હોવાના પુરાવાઓ આપણને મળે છે. સૌથી જુનો લેખ (નં. ૩૪૩) છે તેની મિતિ ૧૧૮૭ ની છે, તેથી તે તારીખની પહેલાં કોઈ પણ વખતે એ મંદિરની સ્થાપના ત્યાં થઇ છે એ નિર્વિવાદ છે. વિશેષમાં એ પણ જાણવા જેવું છે કે હાલમાં એ મંદિર આદિનાથના નામે પ્રસિદ્ધ છે, પરંતુ તે વખતે મહાવીરના નામે પ્રસિદ્ધ હતું. કારણ કે રાયપાલ રાજાના વખતના જે લેખો, એના સભામંડપમાં કોતરેલા છે તે બધામાં આને ' મહાવીર ચૈત્ય ' તરીકે જ ઉલ્લેખેલો છે. પાછળથી જ્યારે મંત્રી સાયરે જીર્ણોદ્ધાર કર્યો હશે ત્યારે તેણે મહાવીરદેવના સ્થાને આદિનાથની સ્થાપના કરી હશે. પરંતુ નં. ૩૩૮-૯ વાળા લેખો ઉપરથી એમ જણાય છે કે સાયરનો કરાવેલો ઉદ્ધાર પૂર્ણતાએ પહોંચ્યો લાગતો નથી અને તેથીજ ગુજરાતના ચાંપાનેર, મહમદાબાદ, વીરમગામ, પાટણ, સમી અને મુંજપુર આદિ ગામોના જુદા જુદા સંઘોએ તેની પૂર્ણતા કરી છે. અને એજ સમયમાં સાયરના પુત્રોએ, ૩૩૬ મા લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે, મુખ્ય મંદિરમાં આદિનાથની પ્રતિમા સ્થાપન કરી. પરંતુ ૩૩૭ નંબરવાળા લેખ ઉપરથી જણાય છે કે એ પ્રતિમા પણ લાંબા સમય સુધી સ્થિત રહી શકી નથી અને તેથી લગભગ પોણા સૈકા જેટલા કાલ પછી ફરી તેમનાજ વંશજોએ સં. ૧૬૭૪ માં પુનઃ આદિનાથની નવી પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત કરી. આ લેખોથી એ પણ જાણવા જેવું છે કે—આ મંદિરના આવી રીતે ત્રણે વખતે થએલા સ્મારકામમાં મુખ્ય કરીને એકજ વંશના લોકોએ ભાગ ભજવ્યો છે તેથી એમ અનુમાનાય છે કે એ મંદિરસાથે એ વંશનો ખાસ સંબંધ હોવો જોઇએ.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

મંત્રી સાયર ભંડારીગોત્રનો હતો. લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે રાવલ લાખણની સંતતિમાં તે થએલો હતો. મારવાડના ભંડારીઓ આજે પણ પોતાને રાઉલ લાખણની સંતતિ માને છે અને કહે છે કે અમને યશોભદ્રસૂરિએ જૈન કર્યા છે. આ રાઉલ લાખણ નિઃશંક રીતે નાડોલનો ચૌહાણ હતો. યશોભદ્રસૂરિના મુખ્ય શિષ્ય શાલિસૂરિને પણ ચાહુમાન વંશના શ્રંગાર–સ્વરૂપ લખ્યા છે તેથી ચાહમાનોનો અને ષંડેરકગચ્છનો પરસ્પર વિશેષ સંબંધ હતો એમ જણાય છે. સંભવ છે કે એજ ચાહુમાનો પાછળથી ભંડારી કહેવાયા હોય. અસ્તુ.

(૩૪૫)

આ નંબરવાળો લેખ મારવાડ રાજ્યના છેક દક્ષિણ ભાગમાં આવેલા રત્નપુર નામના એક ગામમાં આવેલો છે. થોડાં વર્ષો પહેલાં, ભાવનગર રાજ્ય તરફથી પ્રકટ થએલા “ પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત લેખોનો સંગ્રહ ” નામના પુસ્તકમાંથી આનો અમે ઉતારો કરેલો છે.

વાસ્તવિક રીતે જોતાં આ કાંઇ ખાસ જૈન લેખ નથી. કારણકે પ્રથમ તો એ શિવના મંદિરમાં કોતરેલો છે અને બીજું એની લેખનપદ્ધતિ પણ તદનુકૂળ છે. પરંતુ આ સંગ્રહમાં એને સ્થાન આપવાનું કારણ એ છે કે એક તો આમાં સુપ્રસિદ્ધ જૈન નૃપતિ કુમારપાળનું નામ છે અને બીજું, જેમના પ્રયત્નથી આ લેખમાં આવેલી જીવહિંસા પ્રતિબંધક આજ્ઞા કરવામાં આવી છે તેઓ જૈન હતા. ત્રીજું, જૈનોનીજ લાગણી ઉલ્લસિત કરવા માટે આમાં જાહેર કરેલું ફરમાન કાઢવામાં આવ્યું છે. આના પછીનો લેખ પણ એજ પ્રકારનો છે.

લેખનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છેઃ—

મહારાજાધિરાજ, પરમભટ્ટારક, પરમેશ્વર, પાર્વતીપતિ લબ્ધ પ્રૌઢપ્રતાપ શ્રી કુમારપાળદેવના રાજ્ય સમયે, મહારાજ ભૂપાલ શ્રી રાયપાલદેવની હુકુમતમાં આવેલા રત્નપુર નામના સંસ્થાનના

Jain Education International   For Private & Personal Use Only   www.jainelibrary.org

માલિક પૂનપાક્ષદેવની મહારાણી શ્રી ગિરિજાદેવિએ સંસારની અ- સારતાનો વિચાર કરી, પ્રાણિઓને અભયદાન (જીવિતદાન) આપવું એ મહાદાન છે એમ સમજી, નગરનિવાસી સમસ્ત બ્રાહ્મણો, આચાર્યો (પૂજારીઓ ?) મહાજનો, તંબોલિઓ વિગેરે પ્રજાજનોને બોલાવી તેમની સમક્ષ આ પ્રકારે શાસન (ફરમાન) પત્ર કર્યું કે, (આજ) અમાવસ્યાના પર્વ દિવસે, સ્નાન કરી, દેવતા અને પિતરોને તર્પણ આપી તથા નગર દેવતાને (પૂજાદિ વડે) પ્રસન્ન કરી, આ જન્મ તેમજ પરજન્મમાં પુણ્યફળ પ્રાપ્ત કરવા તથા યશ વધારવાની અભિલાષાથી, પ્રાણિઓને અભયદાન દેવા માટે આ શાસન પ્રકટ કર્યું છે કે દરેક માસની એકાદશી, ચતુર્દશી અને અમાવસ્યા– કૃષ્ણ અને શુક્લ પક્ષ એમ બંને પક્ષની આ તિથિઓ–ના દિવસે કોઇએ, કોઇ પણ પ્રકારની જીવહિંસા, અમારી જમીન–સીમામાં ન કરવી. અમારી સંતતિમાં થનાર દરેક મનુષ્યે તથા અમારા પ્રધાન, સેનાના અમલદાર, પુરોહિત અને સઘળા જાગીરદારોએ, આ આજ્ઞા- નું પાલન કરવું–કરાવવું. જે કોઈ આનો ભંગ કરે તેને દંડ કરવો. અમાવસ્યાના દિવસે ગામના કુંભારોએ પોતાના વાસણો પકાવવા માટે પણ નિભાડો સળગાવવો નહિં. જો કોઇ મનુષ્ય આ દિવસોમાં બેદરકાર થઇ જીવહિંસા કરશે તો તેને ૪ દ્રમનો દંડ થશે નાડોલ શહેરના રહેવાસી પોરવાડ જાતિના શુભંકર નામના ધાર્મિક સુશ્રાવકના પૂતિગ અને સાલિગ નામના બે પુત્રોએ જીવદયાતત્પર થઈ પ્રા- ણિઓના હિતાર્થે (અમને) વિનંતિ કરીને આ શાસન પ્રકટ કરાવ્યું છે.

છેલ્લી પંક્તિમાં, કટારનું ચિત્ર આપી, પૂનપાક્ષદેવની સહિ (હસ્તાક્ષર) કરવામાં આવી છે. તથા પારિ૦ (પારિખ=પરીક્ષક) લક્ષ્મીધરના પુત્ર ઠ૦ (ઠક્કુર) જસપાલે પ્રમાણ કર્યું છે; એમ જણાવ્યું છે.

(૩૪૬)

આ લેખ, એપિગ્રાફિઆ ઇન્ડિકાના ૧૧ મા ભાગમાં પ્રસિદ્ધ

૩૦

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

થયો છે, અને એનું વર્ણન તથા વિવેચન શ્રી દેવદત્ત રા. ભાંડારકરે નીચે પ્રમાણે આપ્યું છે:—

કિરાડુના ખંડેરોમાં આવેલા એક શૈવ મંદિરમાંથી આ લેખ મળી આવ્યો છે. જોધપુર રાજ્યમાંના મલ્લાણી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર બાહડમેરથી વાયવ્ય કોણમાં સોળ માઇલને છેટે હાથમા ગામ પાસે આ કિરાડુ ગામ આવેલું છે. ભાવનગર રાજ્ય તરફથી પ્રકાશિત " પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત લેખોનો સંગ્રહ " નામના પુસ્તકના ૧૭૨ પૃષ્ઠ ઉપર આ લેખ ઇંગ્રેજી અનુવાદ સાથે છપાએલો છે. પરંતુ ઉક્ત પુસ્તકમાં આવેલા બીજા લેખોની માફક આ લેખ પણ બેદરકાર રીતેજ મુદ્રિત થએલો છે.

આ લેખ ૨૧ પંક્તિમાં લખાએલો હોઇ ૧' ૫½" પહોળો તથા ૧' ૨" લાંબો છે. સત્તરમી લીટી સુધીમાં પત્થરનો વચલો ભાગ ખરાબ થઇ ગયો છે, છતાં પણ મુદ્દાની બાબતો ઘણા ભાગે જળવાઇ રહી છે તેથી એકંદર રીતે લેખ સ્પષ્ટજ છે. લેખની લીપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત ગદ્ય છે. જાણવા જેવી બાબત એ છે કે ર અક્ષર પછી આવેલો અક્ષર બેવડો કરેલો છે. તથા ब ને બદલે व વાપરેલો છે; માત્ર એક ઠેકાણે તેમ નથી, (જુઓ, लब्ध–પંક્તિ ૨). તેરમી પંક્તિમાં ' अमारी रूढी ' એવા શબ્દો વાપરેલા છે અને તે જો કે જૈન ધર્મશાસ્ત્રોમાં અજ્ઞાત નથી. તો પણ સાધારણ સંસ્કૃત સાહિત્યથી તે બાહ્ય છે. તેનો અર્થ ' અહિંસા પાલન ' એવો થાય છે.

લેખ ઉપર આરંભમાંજ ' સંવત્ ૧૨૦૯ માઘ વદિ ૧૪ શનિ ' એ પ્રમાણે મિતિ આપેલી છે. તે વખતે કુમ (મા) રપાળ ચક્રવર્તી રાજા હતો અને શાસન પત્રો તથા જાહેરનામાઓ પ્રકટ કરવાનું કાર્ય મહાદેવ કરીને કરતો હતો. પંક્તિ ૪–૬ માં કુમારપાલના ખંડિયા રાજા–મહારાજા શ્રી આલણદેવ-નું નામ છે. જૈન કુમારપાલની મહેરબાનીથી કિરાતકૂપ, લાટહ્રદ અને શિવા તેને બક્ષીસમાં મળ્યાં

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

હતાં. એ ત્રણે ગામોમાં, ઉપર જણાવેલા દિવસે–જે શિવરાત્રિનો દિવસ હતો–તે રાજાએ, પ્રાણિઓને જીવિતદાન આપવું તે મહાન દાન છે એમ સમજી, પુણ્ય તથા યશઃકીર્તિનો અભિલાષી થઇ, મહાજનો, તાંબુલિકો અને બીજા સમસ્ત ગ્રામ જનોને, દરેક માસની સુદિ તથા વદિ પક્ષની અષ્ટમી, એકાદશી અને ચતુર્દશીના દિવસે, કોઇ પણ પ્રકારના જીવને ન મારવા આજ્ઞા કરી. જે મનુષ્યો આ આજ્ઞાની અવજ્ઞા કરે અને કોઇપણ પ્રાણિને મારે–મરાવે તેને સખત શિક્ષા કરવાનું ફરમાન કાઢયું. બ્રાહ્મણો, ધર્મગુરૂઓ (પુરોહિતો) અમાત્યો અને બીજા બધા પ્રજાજનોને એક સરખી રીતે આ શાસનનું પાલન કરવાનું ફરમાવ્યું. વિશેષમાં કહેલું છે કે જો કોઇ આ હુકમનો ભંગ કરશે તેને પાંચ દ્રમ્મનો દંડ થશે, પરંતુ તે જો રાજાનો સેવક હશે તો એક દ્રમ્મ જ દંડ થશે.

પછી મહારાજા આલણદેવના હસ્તાક્ષર છે અને તેને ‘ મહારાજપુત્ર ’ કેલ્હણ અને ગજસિંહનું અનુમોદન આપ્યું છે. સાંધિવિગ્રહિક ખેલાદિત્યે આ હુકમ લખ્યો છે. પછી જણાવવામાં આવ્યું છે કે નાડોલના રહેવાસી પોરવાડ જાતિના શુભંકર શ્રાવકના પુત્રો નામે પૂતિગ અને શાલિગે, કૃપાપૂર્ણ થઇ, રાજાને વિનંતિ કરી, પ્રાણિઓને અભયદાન અપાવનારૂં આ શાસન જાહેર કરાવ્યું છે. છેવટે આ લેખ કોતરનારનું નામ છે કે જે ભાઇલ કરીને હતું.

આ લેખમાં જણાવેલાં સ્થાનોમાંથી કિરાતકૂપ તે તો આ કિરાડુ જ હોવું જોઇએ કે જયાંથી આ લેખ મળી આવ્યો છે વિ. સં. ૧૨૩૫ ના ચાલુકય રાજા ભીમદેવના સમયના એક લેખમાં (જે આજ મંદિરમાં સ્થિત છે) આ સ્થળ વિષે બે વાર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. લાટહૃદ તે ભિન્નમાલના લેખ નં. ૧૧ અને ૧૨ માં આવતું લાટહૃદ તથા ચાચિગદેવના સુધા ટેકરીવાળા લેખમાં આવતું રાટહૃદ હોવું જોઈએ. જયારે પ્રો. કીલ્હોર્ને નં. ૧૨ નો લેખ પ્રકાશિત કર્યો ત્યારે આ અને તે બંને સ્થાન એક જ છે એમ પૂરવાર કરી શકયા

Jain Education International   For Private & Personal Use Only   www.jainelibrary.org

ન્હોતા, પરંતુ જોધપુરના મુંશી દેવીપ્રસાદની સૂચના પ્રમાણે લાટહ્રદ, રાટહ્રદ અને રાડધડા એ બધાં એક જ છે અને મારવાડના મલ્લાણી જીલ્લામાંના નગરગુઢાની આસપાસની જમીનનું તે નામ છે. ત્રીજું નામ શિવા છે. પરંતુ કમનશીબે તે સંપૂર્ણ રીતે જળવાએલું નથી તેથી આખું નામ શું છે તે ખાત્રીપૂર્વક કહી શકાતું નથી. પણ હું ધારૂં છું કે હાલના ' શિઓ ' ને મળતું કાંઇક નામ તે હોવું જોઇએ. આ ' શિઓ ' એક પુરાતન શહેર છે અને વર્તમાનમાં પણ કાંઇક મથક જેવું આગળ પડતું સ્થળ હોઇ તે જીલ્લાનું મુખ્ય શહેર છે.

(૩૪૭)

આ લેખ પણ ઉપર્યુક્ત પુસ્તકમાંથી જ ઉતારવામાં આવ્યો છે અને એનું વિવેચન શ્રીભાંડારકરે નીચે પ્રમાણે આપ્યું છેઃ—

બાલીગામથી અગ્નિકોણમાં પાંચ માઇલ દૂર આવેલા લાલરાઇના જૈન મંદિરોના ખંડેરોમાંથી આ લેખ ઉપલબ્ધ થયો છે. આની ૧૮ પંક્તિઓ છે અને ૧૦$\frac{1}{4}$" પહોળો તથા ૧' ૨$\frac{1}{2}$" લાંબો છે. આઠમી પંક્તિ સુધી તો લેખ સુસ્થિત છે અને પછીની બે પંક્તિઓમાંના માત્ર પ્રારંભના એક બે અક્ષરો જતા રહ્યા છે. પણ ૧૧ થી ૧૮ પંક્તિઓ સુધીનો જમણી બાજુનો અર્ધો ભાગ બિલકુલ જતો રહ્યો છે. લેખની લીપિ નાગરી છે. આખા લેખમાં ह અક્ષર કાંઇક વિચિત્ર રીતે કાઢેલો છે. તેની ડાબી બાજુએ દોરીના ગાળા જેવું દેખાય છે. સોળમી પંક્તિ સુધી સંસ્કૃત ગદ્ય છે અને છેલ્લી બે લીટિઓમાં પદ્યની એક પ્રખ્યાત પંક્તિનો થોડોક ભાગ છે જેમાં આશીર્વાદ આપેલું જણાય છે. ર ની પછીનો વ્યંજન બેવડાએલો છે અને व તથા ब ને ઠેકાણે એકલો व જ વાપરેલો છે. નીચેના શબ્દો ધ્યાન ખેંચે તેવા છેઃ— ' उरहारि, ' ' गूजर [तृ] ' ' हार [क] (પંક્તિ ૮) અને जवा (પંક્તિ ૯). ઉરાહારીનો અર્થ મ્હને એમ લાગે છે કે ' અરઘટ ' જેવો ગરગડીવાળો કુવો હશે. ખરી રીતે ગોડવાડ પ્રાંતમાં મ્હેં આવા ઘણા કુવાઓ જોએલા છે કે જેમનાં વિચિત્ર નામો આપેલાં છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गूजरत्रा એ ગુજરત્રા (ગુજરાત) હોવો જોઈએ. નં. ૩ માં સૂચવ્યા પ્રમાણે ‘ हारक ’ નો અર્થ એક જાતનું માપ થાય છે અને जवा નો અર્થ તો જવ (ધાન્ય) થાય છે એ સ્પષ્ટ જ છે.

આ લેખની મિતિ સંવત્ ૧૨૩૩ જ્યેષ્ટ વદિ ૧૩ ગુરૂવારની છે અને નડૂલમાં રાજ્ય કરતા મહારાજાધિરાજ શ્રી કેલ્હણદેવના વખતમાં આ લેખ કરવામાં આવ્યો છે. આગળ એમ વર્ણન કર્યું છે કે સિનાણયના અધિપતિ (‘ ભોક્તૃ ’) રાજપુત્ર લાખણપાલ્હ (લ) તથા રાજપુત્ર અભયપાલ, તેમજ નાડોલના તામ્રપત્રમાંનું દાન કરનાર અને કેલ્હણના ન્હાના ભાઇ કીર્તિપાલના પુત્રો તથા રાણી મહિબલદેવી, એ બધા મળીને શાંતિનાથદેવનો ઉત્સવ ઉજવવાને માટે ગ્રામ્યપંચ (‘ पंचकुल ’) ની સમક્ષ એક ભેટ અર્પણ કરી કે– ભડિયાઉવ ગામના ઉરહારી (ગરગડીવાળા કુવા) થી ઉપજતા (પાકતા) જવનો એક હારક (‘ गुजरात्रा ’ ના દેશમાં વપરાતું માપ) હમેશાં આપવામાં આવશે. સાક્ષિઓનાં નામો જતાં રહ્યાં છે.

આ લેખમાં જણાવેલું સિનાણવ તે જેને નં. ૧૬ માં સંનાણક કહ્યું છે તે તથા નં. ૧૪ માં વર્ણવેલું સોનાણા, એકજ હોવું જોઇએ. ભડિયાઉવ પણ નં. ૧૬ માં આવેલુ છે અને તે લાલરાઈથી નૈઋત્ય કોણમાં પાંચ માઇલને છેટે આવેલું બડવા (બરવા) છે. સમીપાટી જે ૧૩ મી પંકિતમાં આવેલું છે તે સેવાડિ છે એમ ઉપરના લેખોમાં જણાવેલુંજ છે. ગુજરાત્રા નં. ૧૬ માં આવેલું છે અને તે ભોજદેવ પ્રથમના પ્રતિહારવાળા દૌલતપુરા લેખમાં વર્ણવેલો ગુર્જરાત્ર હોવો જોઇએ કે જે હાલના પર્બતસાર, મરોટ અને ડીડવાણાના મુલકમાં છે. નડૂલ એ નાડોલ જાણવું જોઈએ.

(૩૪૮)

આ લેખ પણ ઉક્ત પુસ્તકમાંથીજ લીધેલો છે અને એનું વર્ણન પણ ત્યાંથીજ અનુવાદિત કરી નીચે આપવામાં આવે છેઃ—

Jain Education International   For Private & Personal Use Only   www.jainelibrary.org

નં. ૧૭ ના (ઉપરવાળા) લેખની માફક આ લેખ પણ લાલરાઇમાં આવેલા જૈન મંદિરના ખંડેરોમાંથી હસ્તગત થયો છે. તેની તેર પંક્તિઓ હોઇ, ૮$\frac{5}{8}$" પહોળો તથા ૧૧$\frac{1}{2}$" લાંબો છે. તે નાગરી લીપિમાં લખેલો છે. પંક્તિ ૧૦ માં આવેલા तथा શબ્દ પછીની બધી પંક્તિઓ પાછળથી ઉમેરેલી છે અને ન્હાના કદના અક્ષરોમાં કોતરેલી છે. ड અક્ષરનું વિચિત્ર સ્વરૂપ,-જેના વિષે ઉપર કહેવામાં આવ્યું છે તે-આમાં પણ વિદ્યમાન છે. આખો લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે. ત્રણ વાર ख ને બદલે ष વાપરેલો છે (પંક્તિ ૧, ૨ અને ૬) નિમ્નલિખિત શબ્દો ધ્યાન ખેંચે તેવા છેઃ—(૧) सीर (પંક્તિ ૫-૬ અને ૧૨) શબ્દ ' હળ ' ના અર્થમાં નહિં વપરાતાં ' ખેડુત ' ના અર્થમાં વપરાયો છે; (૨) सेo (પંક્તિ ૭) જે ' सेई ' શબ્દને માટે વપરાયો છે તેનો અર્થ મ્હારા નં. ૧૦ ના લેખમાં આપેલા વિવેચન પ્રમાણે ' એક જાતનું વજન ' થાય છે.

આ લેખની મિતિ ' સંવત્ ૧૨૩૩ વૈશાખ વદિ ૩ ' છે અને તેમાં સંનાણક (જુઓ નં. ૧૫) ના ' ભોકતૃ ' લાખણદેવ તથા અભયપાલ વિષે ઉલ્લેખ કરેલો છે. ત્યારબાદ લખવામાં આવ્યું છે કે ગૂજરીજાત્રાના ઉત્સવ નિમિત્તે, પુણ્ય પ્રાપ્ત કરવાની અભિલાષાથી, ભીવડા, આસધર વિગેરે ખેડુતોએ શાંતિનાથ [ના દેવાલય] ને ખાડીસરના ખેત્રમાંથી જવના ૪ સેઇ અર્પણ કર્યા. પછી તાજા કલમમાં ઉમેરવામાં આવ્યું છુ કે-આસધર, સીરોઇય આદિ સમસ્ત ખેડુતોએ વિલ્હ (નામના મનુષ્યના) પુણ્યાર્થે, ભડિયાઉઅ (બાડવા) ના અરઘટ્ટ (ગરગડીવાળા કુવા) માંથી જવનો એક ' હરોથુ ' (હારક ?) તેજ કાર્યને માટે, અર્પણ કર્યો.

(૩૪૯)

એ નંબર વાળો લેખ તથા આ પંક્તિઓ નીચે આપેલું એનું વર્ણન ઉપર જણાવેલા પુસ્તકમાંથી જ ઉતારવામાં આવ્યા છે. વર્ણન આ પ્રમાણે છેઃ—

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

આ લેખ બાલીથી વાયવ્ય કોણમાં દસ માઇલ દૂર આવેલા સાંડેરાવ નામના ગામમાંના મહાવીર મંદિરના સભામંડપમાં ઉંચે ચોરસામાં કોતરેલો મળી આવ્યો છે. તેની ૪ જ લાઇનો છે. તે પહોળાઇમાં ૩'૧૧" અને લંબાઇમાં ૩½" છે. નાગરી લીપિમાં લખેલો છે. આખો લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે. નવીન શબ્દો નીચે પ્રમાણેનાં છેઃ– 'कल्याणिक' અગર 'कल्याणक' (પંક્તિ ૧ અને ૩) 'युगंधरी' અને 'हाएल' (પંક્તિ, ૨ અને ૪) અને 'तलाराभाव्य' (પં. ૨). 'કલ્યાણિક' શબ્દ જૈનનાં ધર્મશાસ્ત્રોમાં જ મળી આવે છે. જે પવિત્ર દિવસોમાં તીર્થંકરોના (૧) ચ્યવન (ગર્ભાધાન) (૨) જન્મ, (૩) દીક્ષા, (૪) કેવલજ્ઞાન, અને (૫) નિર્વાણ (મોક્ષ) થાય તે દિવસોને કલ્યાણિક કહેવામાં આવે છે. ડૉક્ટર લ્યુડર્સે પ્રકટ કરેલા આબુના લેખોમાંના નં. ૨ માં આ શબ્દ આવે છે. દેલવાડાના તેજપાલના દેવાલયના ફરતા મંદિરોના દ્વારો ઉપર જે જે તીર્થંકરના નામે તે મંદિરો અર્પણ કરવામાં આવ્યાં છે તેમના પાંચ કલ્યાણિકો ત્યાં આપેલાં છે. 'युगंधरी' અને हाएल નો નિશ્ચિત અર્થ મને માલૂમ નથી; પરંતુ હું અનુમાન કરી શકું છું કે 'હાએલ' તે હળને બદલે વપરાયો હશે અને 'યુંગધરી' એ જવારનું નામ છે. 'તલારાભાવ્ય' નો અર્થ પણ નક્કી નથી. આ શબ્દ ભાવનગર રાજ્ય તરફથી પ્રકાશિત 'પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત લેખ સંગ્રહ' નામના પુસ્તકના ૧૫૬ મા પૃષ્ઠ ઉપર આવેલો છે અને ત્યાં 'તલારાનું મહેસૂલ' એવો તેનો અર્થ કરેલો છે; પરંતુ તે અર્થ સંબંધવાળો લાગતો નથી. વળી ભાવનગરના 'પ્રાચીન શોધ સંગ્રહ' ના ભાગ ૧ ના પાંચમા પૃષ્ઠ ઉપર આ લેખ આપ્યો છે અને ૯ મે પાને તેનું ગુજરાતી ભાષાંતર છે, તે આ પ્રમાણે–'ખુશકી જકાતની ઉપજ'. એજ પુસ્તકમાં પાછળ આપેલા અંગ્રેજી અનુવાદમાં એમ લખ્યું છે કે–તલારા એ હાલનું તલાદરા (ગામ) છે. વળી, વીએના ઓરિએન્ટલ જર્નલ, ૧૯૦૭, પૃષ્ઠ ૧૪૩ મે, એમ. જીજરે પ્રકાશિત કરેલા ચીરવા–લેખમાં આ શબ્દ 'તલાર' અગર 'તલારક'

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

એ પ્રમાણે વપરાએલો છે, અને તેનો અર્થ ' પુરાધ્યક્ષ ' અથવા નગર રક્ષક એવો થાય છે, એ સિદ્ધ કરવાને હેમચંદ્ર તથા ત્રિવિક્રમ (ના કોષ) ના પ્રમાણોનાં અવતરણો આપ્યાં છે. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે કોટવાળ અગર ' સીટી મેજીસ્ટ્રેટ ' ના દરજ્જાની આ જગ્યા હશે. પરંતુ કેટલીક વખત લેખોમાં ' ગામનાં પરાં ' ના અર્થમાં ' તલ ' શબ્દ વપરાય છે, તેથી શહેરમાં જેમ કોટવાળ હોય તેમ પરાંમાં તલાર હોઇ શકે.

આ લેખની મિતિ સંવત્ ૧૨૨૧ માઘ વદિ ૨ શુક્રવાર હોઇ કેલ્હણદેવ રાજાના સમયમાં તે બનેલો છે. તેમાં કહેલું છે કે ચૈત્ર સુદિ ૧૩ નો કલ્યાણિક [જે મહાવીરનો જન્મોત્સવ દિવસ છે અને હાલમાં કેટલાક વર્ષોથી જૈનસમાજમાં ઠેકાણે ઠેકાણે એ દિવસે ' મહાવીર જયંતી ' ઉજવાય છે–સંગ્રાહક.] ઉજવવા માટે કેલ્હણ-દેવ રાજાની મા આનલદેવિએ સંડેરક ગચ્છના [મંદિરના] મૂળ-નાયક મહાવીર દેવને, રાજાના પોતાના ઉપભોગમાંથી યુગંધરી એટલે જવારનો એક ' હાએલ ' (એક હળથી એક દિવસમાં ખેડી શકાય તેટલી જમીનમાં પેદા થએલો) અર્પણ કર્યો. તથા એજ કલ્યાણિક અર્થે તલારાની આવકમાંથી રાષ્ટ્રકૂટો–પાતૂ અને કેલ્હુણ તથા તેમના ભત્રિજાઓ ઉત્તમસિંહ, સૂદ્રગ, કાલ્હણ, આહડ, આસલ, અણુતિગ વિગેરેએ એક દ્રમ્મ આપ્યો. તેવીજ રીતે ચૈત્ર સુદિ ૧૩ ના દિવસે કલ્યાણક ઉજવવા માટે, રથકારો–ધનપાલ, સૂરપાલ, જેપાલ, સિગડા, અમિયપાલ, જીસહડ, દેલ્હણ વિગેરે જે બધા સંડેરકનાજ રહિવાસી હતા તેઓએ યુગંધરીનો એક ' હાએલ ' ભેટ કર્યો.

નાડોલના તામ્રપત્રોમાં વર્ણવેલી કેલ્હણના પિતા આલ્હણની સ્ત્રી આન્નલદેવી તે આ લેખમાંની કેલ્હણદેવની માતા જ હોવી જોઇએ. આ છેલ્લા લેખમાં તેને રાષ્ટ્રૌડવંશના સહુલની કન્યા તરીકે ઓળખાવી છે. રાષ્ટ્રૌડ એ રાષ્ટ્રકૂટજ છે. અને પાતૂ વિગેરે જે ઉપર જણાવ્યા છે તે રાષ્ટ્રકૂટો તેના પિતાનાં સગાં હશે એમ જણાય છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

(૩૫૦)

આ લેખ અને નીચેનું વર્ણન પણ ઉક્ત પુસ્તકમાંથીજ ઉદ્ધૃત છે. વર્ણન આ પ્રમાણે—

ઉપરના લેખની માફક આ લેખ પણ સાંડેરાવમાંથી મળી આવ્યો છે અને તેજ મહાવીરના દેવાલયના સભા મંડપમાંના એક સ્તંભ ઉપર કોતરેલો છે. તે ૧૦ પંક્તિમાં લખાએલો હોઈ પહોળાઇમાં ૧′ ૩½″ અને લંબાઇમાં ૮″ છે. પ્રથમની ૪ પંક્તિઓ સારી સ્થિતિમાં છે અને સારી રીતે વાંચી શકાય તેમ છે. પરંતુ બાકીનો ભાગ એટલો બધો જીર્ણ થઈ ગયો છે, કે જેથી ખાત્રીપૂર્વક સમજી શકાય તેમ નથી. તેની લીપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત ગદ્ય છે. ર પછીનો વ્યંજન બેવડાએલો છે, તે ધ્યાન ખેંચવા લાયક છે. ‘ द्राएला ’ (પં. ૮) તથા ‘ सारा ’ (પં. ૯) આ બે શબ્દો વિચારવા જેવા છે. આણુના લેખોમાંના નં. ૨ માં આ (‘ सा ा ’) શબ્દ આવેલો છે અને ત્યાં પ્રો૦ લ્યુડર્સે તેનો અર્થ ‘ કાળજી-સંભાળ ’ એવો કરેલો છે.

પ્રથમની પંક્તિમાં જુદીજ બાબત આવે છે. લખેલું છે કે—પોતાની માતાના સ્મરણાર્થે થાંથાના પુત્રો રાલ્હા અને પાલ્હાએ આ ભેટ અર્પણ કરી છે. (લેખમાં स्तंभकः प्रदत्तः આવો ઉલ્લેખ છે તેનો ભાવાર્થ ‘ સ્તંભ (થાંભલો) બનાવી આપ્યો ’ એમ થાય છે. બીજી કોઇ ભેટનો ઉલ્લેખ નથી.—સંગ્રાહક.) બીજી પંક્તિમાં મિતિ છેઃ—‘ સંવત્ ૧૨૩૬ કાર્તિક વદિ ૨ બુધવાર. ’ નાડૂલના મહારાજાધિરાજ શ્રી કેલ્હણદેવના વખતમાં આ લેખ થએલો છે. આગળ ઉપર એમ જણાવ્યું છે કે—થાંથાનો પુત્ર રાલ્હાક અને તેનો ભાઇ પાલ્હા તથા પાલ્હાના પુત્રો સોઢા, સુભકર, રામદેવ આદિએ મળીને પોતાનું પ્રસિદ્ધ ઘર, રાણી જાલ્હણદેવીની જાગીર (‘ ભુક્તિ ’) માં આવેલા સાંડેરક (સાંડેરાવ) માંના દેવ શ્રી પાર્શ્વનાથને અર્પણ કર્યું છે. રાલ્હાના ઘરમાં રહેતા મનુષ્યોએ આ દેવને વર્ષે વર્ષે ૪ દ્રાએલા ચઢાવવા.

૩૧

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

૯-૧૦ પંક્તિઓનો સંબંધ પ્રથમની પંક્તિઓ સાથે હોય એમ લાગે છે, અને તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે-માતા ધારમતીના પુણ્યાર્થે સંવત્ ૧૨૬૬ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૧૩ ને શનિવારે આ સ્તંભને સમરાવવામાં આવ્યો હતો ધારમતીને અહિં માતા તરીકે લખી છે તેથી સમજાય છે કે તે રાલ્હા અને પાલ્હાની જનની હશે.